

Thesis Title Stagnation of Community Forest Management: A Case Study of
Nam Kian Sub-District, Phupiang District, Nan Province

Author Mrs. Banjit Sairorkham

Degree Doctor of Philosophy
(Sustainable Land Use and Natural Resource Management)

Advisory Committee

Lect. Dr. Sidthinat Prabudhanitisarn

Advisor

Prof. Emeritus Dr. Anurak Panyanuwat

Co-advisor

Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuan

Co-advisor

ABSTRACT

The Study on Stagnation of Community Forest Management: A Case Study of Nam Kian Sub-District, Phupiang District, Nan Province aims to investigate the development of community forest management from the beginning to the present time and to use a new paradigm on the description of the forest community management in the context of a highly complex and dynamic approach by using Nam Kian as the case study. The community forest management of the Nam Kian community is one of the most empowered. Nevertheless, the forest management, which was formerly well managed, has weakened and stagnated. The study found that the community forest management has been evolving continuously. In fact, it is correlated and modified by complex factors, of which there are at least seven. These being; 1) forest ecology 2) expansion of land use on the forest 3) market economy 4) intensification of commercial production 5) community collective effort 6) community forest usage 7) community forest management. It has been shown that the change of the first five factors affect the later two factors which have moved through a dynamic change in the

dimension of time in each period. In the current situation changes of the five factors, as mentioned above, affected the relationship between the community and the usage and management of community forests. It has shown the adaptation efforts of the villagers, who attached extreme importance to the economic dimension and commercial production, at a cost of diminished importance of other dimensions, especially community forest management.

The stagnation of community forest management in this study is explained well and poses a different explanation from the political ecology. The stagnation of the community forest does not come from state power mainly. It is not an ongoing increment of community forest management that depends on wisdom or cultural vitality of the community. It is a combination of complex factors, especially the approach of the full market economic system, the intensive commercial production, land use, labor and inputs. They affect the ecosystems and decline of biodiversity and reduce the community collective effort. Therefore, the potential of forest management is reduced. This is the phenomenon of describing the stagnation of community forest management in the real situation.

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ภาวะชะงักงันของการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาดำบลน้ำเกียน
อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

ผู้เขียน นางบานจิตร สายรอกำ

ปริญญา ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

คณะกรรมการที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.สิทธิรัฐ ประพุทธนิติสาร	ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร.อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลีสุวรรณ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษา ภาวะชะงักงันของการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาดำบลน้ำเกียนอำเภอภูเพียงจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนในตำบลน้ำเกียน ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน โดยใช้กระบวนการทศน์ใหม่ในการอธิบายการจัดการป่าชุมชนในบริบทที่มีความซับซ้อนสูง (Complexity) และมีพลวัต (Dynamism) โดยใช้ป่าชุมชนตำบลน้ำเกียน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่านเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นชุมชนที่ช่วงเวลาหนึ่งมีการจัดการป่าชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นพื้นที่ ที่ไม่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และรัฐไม่ใช้มาตรการควบคุมอย่างเข้มข้น รวมทั้งชุมชน มีกลไกของผู้นำที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเข้มแข็ง ถึงกระนั้นก็ตามการจัดการป่าของชุมชนน้ำเกียนที่เคยมีการจัดการที่ดีกลับอ่อนตัวลงและอยู่ในภาวะชะงักงัน

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการป่าชุมชน ตำบลน้ำเกียน มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างมีพลวัตไปตามความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงของปัจจัยเชิงซ้อน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ลักษณะทางนิเวศของป่า 2) การใช้ประโยชน์ที่ดิน 3) ระบบการผลิต 4) ระบบเศรษฐกิจ 5) ความเป็นชุมชน 6) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และ 7) การจัดการป่าชุมชน

การศึกษานี้ พบว่า การเปลี่ยนแปลงของ 5 ปัจจัยแรกร่วมกัน มีผลต่อ 2 ปัจจัยหลัง คือ การใช้ประโยชน์และการจัดการป่า มีการเคลื่อนตัว เปลี่ยนผ่าน ไปตามช่วงเวลาในแต่ละยุค และยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของทั้ง 5 ปัจจัย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจ มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนอย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับตัวของชาวบ้านที่มุ่งให้ความสำคัญกับการผลิตในเชิงพาณิชย์อย่างเข้มข้น จนทำให้ลดความสำคัญของปัจจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะการจัดการป่าชุมชน นอกจากนี้ทำให้เห็นภาพของ ความสัมพันธ์ในเชิงคุณค่าที่ผู้คนเคยปฏิบัติต่อป่าได้เคลื่อนตัวไปจากความหมายไปตามมิติของเวลาอย่างมีพลวัต มีผลทำให้คุณค่า ความหมาย และการปฏิบัติการของชุมชนที่มีต่อป่าในช่วงเวลาหนึ่ง และในห้วงบริบทหนึ่ง มีความแปรเปลี่ยนที่ต่างกันทั้งในเรื่องของอุดมการณ์ วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญา และความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่เป็นบรรทัดฐานให้ผู้คนพึงพาอาศัยป่าให้อยู่ในกรอบของความพอดีได้ปรับเปลี่ยนไปสู่เงื่อนไขใหม่ของการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบ แข่งขัน ภายใต้ค่านิยมการบริโภคแบบใหม่ที่สูงขึ้นอีกด้วย และการดำรงชีวิตของผู้คนยังมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับภายนอกมากขึ้น ซึ่งผลของการศึกษานี้ได้พิสูจน์แล้วว่า แม้ชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนที่เข้มแข็ง ยังมีโอกาสเกิด การถดถอย หรือภาวะชะงักงัน (Stagnation) ของการจัดการป่าชุมชนได้ในที่สุด

การอธิบายตามกระบวนทัศน์เดิม เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีความซับซ้อนสูง และมีความเป็นพลวัต การใช้ตรรกะจากสาขาวิชา สาขาเดียว (Mono Disciplinary) และลงลึกเฉพาะด้านเพื่อสร้างความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนสูง มีโอกาสทำให้องค์ความรู้ที่ได้เกิดความคิดเคลื่อน ในขณะทีกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่วิเคราะห์การจัดการป่าแบบองค์รวม (Holistic) และทำความเข้าใจแบบสหสาขาวิชา กล่าวคือ มิได้แยกป่าออกจากเงื่อนไขทางนิเวศ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบการผลิต ระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งความเป็นชุมชน และทั้งหมดมีผลต่อการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชน

การเกิดภาวะความชะงักงันของการจัดการป่าชุมชน การศึกษานี้ พบว่า ไม่ได้เกิดจากการอำนาจรัฐเป็นหลัก รวมทั้งไม่ใช่เป็น การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของการจัดการป่าชุมชนที่อาศัย ภูมิปัญญา หรือพลังทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่การศึกษาครั้งนี้ พบว่า แรงกระทบที่สำคัญที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนได้อ่อนกำลังลง และเกิดภาวะชะงักงัน คือ อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและตลาดเต็มรูปแบบที่มาพร้อมกับค่านิยมแบบใหม่ภายใต้การบริโภคที่สูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเชิงซ้อน เช่น ลักษณะทางนิเวศของป่าถูกทำลาย และมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินในเขตป่าเพื่อการผลิตพืชไร่เชิงพาณิชย์ที่เข้มข้น มีผลต่อการทำลายระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนมีความเป็นปัจเจกสูงขึ้น พลังร่วมของชุมชนอยู่

ในภาวะอ่อนแรง และมีผลทำให้ศักยภาพในการจัดการป่าของชุมชนจากที่มีความเข้มแข็ง
มีเอกภาพ ได้อ่อนกำลังลง อยู่ในภาวะชะงักงันในที่สุด และนี่คือ ปรากฏการณ์ที่อธิบาย
ความชะงักงัน (Stagnation)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved